

Unapređenje sistema integriteta javnih nabavki na Zapadnom Balkanu

Aleksandar Draganić

FOD BiH

Sadašnje stanje – odsustvo integriteta

- Aktuelno stanje u Bosni i Hercegovini i na Zapadnom Balkanu nije zadovoljavajuće kada posmatramo integritet pojedinaca i institucija, te prisustvo koruptivnih praksi na šta ukazuju brojni izvještaji međunarodnih i nevladinih organizacija
- To je istovremeno i glavni problem kada posmatramo sistem javnih nabavki
- Jačanje integriteta javnog sektora i institucija dovodi do smanjenja rizika da se javna ovlašćenja obavljaju suprotno svrsi zbog kojih su ustanovljena, što doprinosi poboljšanju kvaliteta rada, a time i povećanju povjerenja javnosti u njihov rad.
- Međutim, postavlja se pitanje koliko je to “isplativo”

Šta sve narušava integritet sistema javnih nabavki u BiH?

- Pojedine zakonske odredbe i praktična rješenja, kao što su na primjer:
  - Nedostatak planova javnih nabavki u ugovornim organima
  - Veliko korištenje pregovaračkih postupaka bez obavještenja (izbjegavanje provođenja otvorenog postupka)
  - Nesrazmjerna naplata tenderske dokumentacije od strane ugovornih organa
  - Neadekvatni zahtjevi za kvalifikacijom ponuđača
  - Nizak nivo konkurencije u pojedinim postupcima
  - Nedostatak novih načina ugovaranja u skladu sa EU direktivama
  - Ogroman broj žalbi drugostepenom organu
  - Veliki broj poništenih postupaka
  - Nedostatak kaznenih odredbi i adekvatnih sankcija

Šta sve narušava integritet sistema javnih nabavki u BiH?

- Istovremeno, integritet sistema javnih nabavki je ugrožen uslijed:
  - Birokratskog pristupa javnim nabavkama i formalistički pristup implementaciji
  - Neusklađenosti pravnih propisa i/ili njihovo nepostojanje (npr. tretman “zviždača”, uloga “watch dog” institucija”)
  - Nedovoljni kapaciteti Agencije za javne nabavke BiH i Kancelarije za razmatranje žalbi
  - Nedovoljna javna transparentnost i građanski nadzor
  - Djelimičnoj implementaciji ratifikovanih sporazuma
  - Neusklađenosti institucionalne i administrativne infrastrukture sa potrebama stvaranja adekvatnog sistema javnih nabavki.
  - Neadovatnom tretiranju službi za reviziju javnog sektora i njihovih nalaza
  - Nedostatka političke volje za unapređenje stanja u ovoj oblasti

Generalni model korupcije – G.Becker

- Kriminal, u koji spada i korupcija, je nešto što predstavlja “ekonomsko ponašanje” pojedinca
- Ukoliko se norme ponašanja uzmu kao nešto što je teško promjenjivo (zadato), korupcija zavisi od:
  - Sveukupnog iznosa potencijalne koristi “koruptivnog posla”
  - Stepena rizika za dati “koruptivni posao”
  - “Pregovaračke moći” strana u okviru koruptivnog posla
- Istovremeno, treba imati na umu da korupcija treba da je korisna za obe strane u datom poslu

Generalni model korupcije – G.Becker

- Stoga, pojava korupcije zavisi od sljedećih elemenata:
  - Visine rente (koristi) – R za pojedinca/kompaniju
  - Visina mita – B za javnog službenika/primaoca mita
  - Vjerovatnoće detekcije – p
  - Visine kazne za pojedinca/kompaniju – F
  - Visina kazne za javnog službenika/primaoca mita – G

$$R(1-p) - pF > \frac{pG}{(1-p)} \quad ||| \quad R > \frac{pG + pF(1-p)}{(1-p)^2}$$

Korupcija će se pojaviti ukoliko je korist od nje dovoljno visoka da zanemari visinu potencijalne kazne te ukoliko je vjerovatnoća detekcije niska

Kako se boriti protiv korupcije?

- Prethodno izloženi model ukazuje neophodnost:
  - Povećanje vjerovatnoće detekcije koruptivnih radnji čime se sama korupcija čini neprofitabilna za obe strane (primalac traži sve više i više...)
  - Povećanja kazni za pojedince i kompanije koje se služe ovim sredstvima za dobijanje “koristi”
  - Povećanje sankcija za državne službenike/primaoce mita s ciljem smanjenja korupcije i profitabilnosti datih poslova

Implikacija za (nove) javne politike

- Povećanje vjerovatnoće detekcije
  - Poboljšanje transparentnosti procedura i procesa (donošenje novih rješenja i adekvatna primjena Zakona o javnim nabavkama, korištenje IT-a, itd.)
  - Uloga internog i eksternog audita
  - Povećanje uključenosti civilnog društva u rad uprave
  - Uključivanje javnosti i medija
- Povećanje odgovornosti kroz primjenu sankcija (veće sankcije, primjena odredbi Krivičnog zakona, itd.)
- Povećanje integriteta javnih službenika (kroz Etičke kodekse, sistem plata, itd.) i poslovnog sektora (crne liste, nagrade integriteta, itd.)
- Javne kampanje za podizanje svijesti
- Puna implementacija koncepta “dobre uprave” i svih njenih principa u radu uprave